

Trends in Western Civilization Program, No. 9

MAKRO-HISTORIE OG DEN VESTLIGE SIVILISASJON
PRESENTASJON AV ET FORSKNINGSPROGRAM

av
Johan Galtung, Erik Rudeng og Tore Heiestad

Professoratet i Konflikt- og Fredsforskning
Universitetet i Oslo

<u>Innholdsoversikt</u>	<u>Side</u>
Forord	1
A Teoretiske perspektiver	2
B Kunnskapsinteressen bak prosjektet	10
C Begrepet om makro-historie; tradisjoner i makro-historie.	18
D Metodologiske utfordringer: eksempler fra kvantitative undersøkelser.	27
E Prosjektets prinsipielle arbeidsoppgaver	34
F Medarbeidere og forskningsplaner	34
G Internasjonalt samarbeid	40
H Utgivelser innenfor prosjektet	43

Forord

Hensiktene med dette heftet er å orientere om det pågående forskningsprogram Makro-historie og Den vestlige sivilisasjon (Trends in Western Civilization) ved Professoratet i Konflikt- og Fredsforskning, Universitetet i Oslo.

Materialet i dette heftet ble utarbeidet i forbindelse med vår NAVF-søknad for 1977. Den sentrale idé om makro-historie er særlig presentert på ss. 2-3 og 18-26.

Vi er svært interessert i kritikk, råd og forslag fra leserne.

Oslo, 15. mai 1976

A TEORETISKE PERSPEKTIVER

Trends in Western Civilization er et forskningsprogram i makro-historie, som - i likhet med fredsforskning da det ble lansert i slutten av 1950-årene - reiser spørsmålet: er dette en gjenstand som lar seg utforske? Rent generelt dreier det seg om de virkelig store forløp. Det foreligger en viss avgrensning i tid og rom, men det er til 2.500 - 3.000 år i tid og "Vesten" i rom - det vil si ikke bare det område som i dag betegnes med Nord-Amerika, hele Europa og Sovjetunionen, men også deler og sider av de områder som i historiens løp er blitt mer eller mindre vestliggjort (berørt av Vesten). Hensikten er altså, i likhet med andre forskere, å prøve å si noe ikke-trivielt om dette objekt.

Det er naturlig først og fremst å prøve å avgrense det fra historieforskning over et betydelig mindre rom/tid-område, mikro-historie om man vil. Meget av historieforskningen ligger vel egentlig mellom disse to og er et forsøk på å forene problemstillinger og metoder fra begge, noe som kanskje vil være det aller vanskeligste. Den mest ekstreme form for mikro-historie vil ha meget til felles med en rettslig undersøkelse foretatt av kriminalpoliti: hypoteser om hva aktører gjorde og hadde til hensikt å gjøre, blir prøvet mot alle former for data med sikte på å komme fram til hva som egentlig skjedde og hva som var den egentlige hensikt. I dette er det allerede bygget inn et aktør-orientert grunnsyn som noen ganger vil gli over i det moraliserende på individ-nivået: det tales om historiens dom. Konstanter felles for alle aktører innenfor et mindre tid/rom-område, eller variasjoner i ytre faktorer som utvikler seg så langsomt at de vanskelig kan virke inn på holdning eller handling, vil lett falle utenfor, eller gis en stereotyp utforming fordi det ikke sees i en videre sammenheng.

Kontrasten er da den relativt ekstreme form for makro-historie som Trends in Western Civilization-prosjektet befinner seg innenfor. Her forsvinner i det alt vesentlige aktørene, unntatt som eksempler på det typiske og atypiske. Struktur og prosess blir hovedstikkordene, til forskjell fra aktør. Istedenfor vurderingen av den enkelte aktør blir vekten lagt på samtidsforståelse: hvor er vi nå, hvis vi er en del av et forløp, hvilken fase er vi i? I en slik formulering ligger det nødvendigvis ikke noe deterministisk grunnstandpunkt; for det første kan fasene være så generelt definert (f.eks. "individualistisk, utadrettet") at muligheten for indre variasjon er meget omfattende, for det annet inngår en hypotese om at økt innsikt i prosessene kan gjøre det mulig, i noen grad, "å endre historiens gang".

Konseptuelt sett blir altså "struktur" og "prosess" hovedbegreper omfattende både materielle og immaterielle forhold. Begge er klarere utformet i matematikk enn i samfunnsvitenskap, som henholdsvis "en mengde elementer med deres relasjoner" og "variabler som er funksjoner av tid". Tiden det refereres til, er altså "perioden" (f.eks. fra Homer til i dag) og "delperioder". "Struktur" oppfattes da som noe noenlunde konstant, som noe med en viss permanens, ihvertfall innenfor en delperiode - eller rettere sagt: en delperiode vil bli definert som en tidsramme innenfor hvilken man kan identifisere noenlunde klare strukturer - f.eks. "føydalvesenet". Spesielt viktig blir transformasjonene fra en struktur til en annen. Dette fører da til følgende fire hovedproblemstillinger:

<u>Struktur</u>	(1) <u>Hele Perioden</u>
Naturgeografiske vilkår,
sosial kosmologi,
hypoteser om
innhold og rolle	}	(2) <u>Delperioder</u>
sosial grammatikk,
for oldtid, middelalder,
nyere tid og under-
perioder
	<u>Prosess</u>		(3) monotone variable,
vekst-variable,
forfallsvariable

Her er da skissert fire forskjellige problemfelter; oppgaven ligger ikke bare i å utforske dem hver for seg, men i å prøve å komme frem til synteser. Det følgende er da noen kommentarer til hver enkelt problemstilling.

1. Sosial kosmologi. Problemstillingen er hvorvidt det er mulig å avgrense et antall dimensjoner hvor det kan sies at det finnes et vestlig "standpunkt", ihvertfall i dominant vestlig sivilisasjon, og ihvertfall i store perioder av vestlig historie (f.eks. tendensen til å løse konflikter gjennom mekanismer som utpeker en vinner og en taper snarere enn gjennom harmonimodeller).

Det er særlig tre metoder som kommer inn i bildet:

- analyse av forfattere som har arbeidet med samme eller tilsvarende problemstillinger, også filosofer og idehistorikere (Marx, Weber, Sorokin, Toynbee)
- analyse av rapporter fra ikke-vestlig møte med vestlige kulturer, inkludert ikke-vestlige (særlig indiske, kinesiske, japanske) forskeres refleksjoner over "det vestlige". Her vil også primærkilder bli brukt, f.eks. slike som er referert i Nigel Cameron, Barbarians and Mandarins. Thirteen Centuries of Western Travelers in China (Chicago 1975)
- analyse av rapporter fra vestlig møte med ikke-vestlige kulturer, inkludert vestlige forskeres refleksjoner, jfr. materialet i Margaret T. Hodgen, Early Anthropology in the Sixteenth and Seventeenth Century (Philadelphia 1964).

I alle tre tilfeller det det altså spesielt dimensjonsanalyse det dreier seg om: hvilke dimensjoner har de forskjellige forfattere funnet viktige i sitt arbeid? Det hører med til bildet at en slik dimensjon kan si mer om forfatteren enn om det utforskede.

På dette grunnlag er det så meningen å komme fram til en kosmologimodell, som som et minimum vil si noe om hvordan Vesten (ihvertfall det dominante Vesten, for store områder og store tidsperioder) har oppfattet slike fundamentale felt som

- det sosiale rom
- den sosiale tid
- årsak og prosess
- forholdet menneske-menneske
- forholdet menneske-natur.

Utprøvingen av denne modellen vil bestå i å se hvilke følger det har å oppfatte en slik modell som et program som Vesten prøver å implementere. Man skulle altså da forvente langvarige og systematiske forskjeller mellom Vesten og forskjellige deler av ikke-Vesten - f.eks. mellom vestlig (vest-europeisk, amerikansk, russisk) og ikke-vestlig (kinesisk, japansk) kolonialisme, kapitalisme og imperialisme - og slike utprøvinger vil stå sentralt i opplegget.

Hypotesen er altså at det finnes konstanter i vestlig sosial kosmologi, f.eks. en viss "achievement"-motivasjon, og en ekspansiv, fremtidsrettet orientering. Slike forestillings-elementer danner en struktur, det er denne strukturen som benevnes implisitt med sosial kosmologi, og som oppfattes som et uartikulert handlingsprogram. I denne oppfattelsen ligger det ikke nødvendigvis noe teleologisk perspektiv, men en betoning av en kosmologisk tradisjons styrke gitt en viss konstans i betingelsene for den.

Det er ellers neppe noen tvil om at variasjonene innenfor Vesten, både i rom og i tid er enorme. Således fremstår både kvinnekultur, barne- og eldre-kultur, landsby/bygd, og store deler av hele middelalderen som kontraster. Om det heller skulle oppfattes som en kosmologi som innehas av menn i den dominerende klasse i en urbanisert form for industri-kapitalisme, i de siste to hundre år, blir derfor av de ting som skal utforskes - men den første hypotesen er at det dreier seg om et mer omfattende trekk som muligens kan sies inngå i en latensperiode når muligheten for omsetting i handling er mindre.

2. Strukturer i delperioder. På mange måter er dette den vanskeligste delen, og den står sentralt i totalbildet. Sett at man helt konvensjonelt deler vestlig historie i perioden i tre deler med periodene omkring 476 og 1453 som antydninger av delingspunktene, og kaller dem oldtiden, middelalderen og den nyere tid. Hvordan ville man da, strukturelt, karakterisere de tre periodene? Undertegnede har i flere tidligere arbeider utformet et kategorisystem med teoribygging ifølge hvilket man vil se det som en veksling mellom en Modell II (vertikalt, individualistisk), Modell I (vertikalt, kollektivistisk) og tilbake

til Modell II (vertikalt, individualistisk) samfunn/struktur - på alle felter, produksjon og forbruk, materielt og immaterielt.

Strukturen blir da antatt å være det sentrale, eller rettere sagt isomorfi mellom delstrukturer slik at de som levde på den tiden, har en klar følelse av hva som er naturlig og får den bekreftet ved å se likheter mellom hvordan f.eks. produksjon av korn og forbruk av religiøse verdier var organisert. Ifølge dette perspektivet vil det da legges mer vekt på den indre konsistens enn på prosesse - det kommer i de to etterfølgende perspektivene. Modellen er ikke kausal, den er synkron i Jungs forstand; det dreier seg om konfigurasjoner og konstallasjoner snarere enn om (den typisk vestlige) fremstilling av enveis kausalkjeder, lineære eller forgrenete. Måten å oppfatte en periode på vil således være sterkt inspirert av kinesisk tenking, og Joseph Needham blir her - som så mange andre steder i prosjektet - en sentral forfatter å lære av.

Ut fra et slikt grunnarbeid er det da meningen å foreta spesifiseringer for del-områder og del-delperioder, for dermed å øke konkretiseringsnivået. Spesielt viktig i den forbindelse er muligheten for å foreta rimelige postdiksjoner, så å si å "forutsi" post hoc historiske begivenheter - dvs. å se i hvilken grad viktige historiske begivenheter kan fremstå som rimelige, sannsynlige ut fra det generelle begrepsapparat.

Allikevel er det klart at hele dette arbeidet vil male med brede strøk, og det er da også meningen. Man vil, for å bruke en noe demagogisk analogi, feste seg mer ved at snø som faller på en vindrikk vinterdag før eller senere kommer ned til bakken enn det enkelte snøflaks kompliserte reiserute, til sine tider tilsynelatende mot tyngdekraften.

Vi vil imidlertid utvilsomt komme ned til aktørnivået i mange av våre refleksjoner, spesielt i forsøk på å styrke og svekke hypoteser om hvordan konkrete mennesker kunne sies å handle ut fra en dyp-ideologi, altså kosmologi, innenfor de føringer strukturene pålegger dem - folk i almindelighet, ikke bare elite.

3. Prosesser i hele perioden . Metodikken er her relativt klar: å få tak i så meget som mulig av longitudinelle data. De fleste er for delområder og delperioder, men sammen danner de mønstre - f.eks. hva en slik viktig faktor som urbaniseringsgrad eller levealder angår. Vi har her i det vesentlige ikke vært styrt av noe systematisk forhåndsvalg, men prøvd å legge vår hånd på mest

mulig, for så etterpå å underkaste materialet en analyse hva variabelform angår. Mange av disse variable er knyttet til et konvensjonelt vekst-knippe av variable med en tydelig knekk oppover i perioden 1750-1850. På dette punkt er vi også interessert i teorier om framveksten av intellektuelle som maktfaktor og hvordan det er knyttet til konsolideringen av stadig større og tettere integrerte maktsystemer (nasjonalstaten og senere imperiene politisk/militært), kapitalismen og senere imperialismen økonomisk m.m.)

4. Prosesser i delperiodene. En rekke forskere har fremlagt interessante "rise-and-fall" teorier mer eller mindre tydelig knyttet til organisme-analogier - Marx legger vekt på systemets evne til å fange inn indre motsetninger innenfor produksjons-systemet (og har et dristig forsøk på å lage en felles teori for alle overganger mellom delperioder), Sorokin må vel sies å legge vekt på sedenes forfall (i likhet med Ibn Khaldun) i overgangen fra ideasjonell til sensatkultur, Toynbee legger vekt på evnen til å fange inn ytre utfordringer, etc.

Det synes klart at slike teorier har mye til felles, men skilles ad både i definisjonen av enheten som undergår endring, og i utvalget av sentrale faktorer. Vi har i noen tid arbeidet med spørsmålet om syntese av slike tilnærminger, og med lansering av nye synspunkter. Utgangspunktet er da forestillingen om en dypstruktur og dens transformasjon, hvordan hver enkelt av de tre hovedperiodene i vestlig historie kanskje kan sies å ha sin grunnstruktur som går igjen i produksjon og forbruk både materielt og immaterielt. Dette er altså da et rent teoretisk arbeid, basert på hva andre har skrevet og funnet frem og tilflyt av egen teoridannelse. Spesielt er vi interessert i teorier om "structural fatigue", om hvordan en struktur gjennomfører sitt repertoar av muligheter og til slutt ikke har mer å by på.

5. Spørsmålet om syntese. Vi kan ikke på det nåværende tidspunkt si noe sikkert om hvor dette prosjektet vil ha brakt oss om noen år, men målsettingen er altså å bringe de fire tilnæringsmåtene sammen på en måte som da antas å gi dypere samtidforståelse. Mer spesielt er vi interessert i å se hvordan prosess variablene kan virke inn på strukturene. Hvis vi antar at vekst-knippet nærmer seg en grense, ikke på grunn av naturens grenser (de er meget langt borte ennå) men på grunn av at den vestlige periferi

blir mindre lett å utbytte, og hvis vi videre antar at en viss grad av "structural fatigue" er i ferd med å sette inn - hva følger da? Både Marx, Sorokin og Toynbee har meget klare prediksjoner på dette punkt (revolusjon med sosialistisk samfunn som følge, en åndelig gjenfødelse inn i en ny ideasjonell periode, en undergangsmulighet for den vestlige sivilisasjon i vid forstand - selv om Toynbee er mer tvetydig her). Det skulle la seg gjøre å tilføye eller trekke fra disse perspektivene.

Genève er forøvrig et meget godt punkt å observere denne prosessen fra fordi ikke-vestlige land i stadig større grad artikulere sine synspunkter på Vesten i kulturelle termer, idet de tar den økonomiske motsetningen mer eller mindre for gitt.

En tese vil altså være at vi går inn i en periode hvor det i stigende grad er den vestlige kosmologi som vil bli utsatt for press (et indre uttrykk for dette var sekstiårenes hippie-revolusjon som nettopp hentet sin inspirasjon fra ikke-vestlige kulturformer). Noen av de fenomener som allerede har inntruffet, og vil inntreffe i denne forbindelse, vil muligens også kunne sammenliknes med det som skjedde ved Romerrikets fall og overgangen til "middelalderen": en slags tilbaketrekking hvoretter den typisk vestlige kosmologi går inn i en latensfase med mulighet for senere gjenfødelse.

Det er unødvendig å si at man her kommer langt over i framtidsstudier og det bes ikke om unnskyldning for det. Tvert imot er man interessert gjennom dette prosjektet i å bidra til en slik langsiktig historisk fundert analyse, men forhåpentligvis med større bredde og dybde enn i tradisjonelle bidrag.

Det fremgår også av det som er nevnt at det finnes skjæringspunkter mellom det vestlige og det ikke-vestlige i den dagsaktuelle situasjon hvor en rekke av disse hypoteser kan prøves empirisk, f.eks. nettopp innenfor den type problemstillinger som mine WHO- og UNCTAD-prosjekter omfatter: Hvorfor synes sinnslidelser å være mer utbredt i vestlige land? Hvorfor reagerer arbeidere i "u-land", satt i en vestlig oppbygget produksjonsprosess, så ofte med en uartikulert protest i form av lav produktivitet, skofting m.m.?

Hva slags motbevegelser kan ventes dersom sammenhengen mellom slike fenomener og forsøket på å overføre vestlig kultur/struktur til ikke-vestlige samfunn blir etablert? Hvordan vil

Vesten reagere på en konfrontasjon ikke bare med utbredelse av det vestlige politiske system i form av kolonialisme, det vestlige økonomiske system i form av kapitalistisk imperialisme og sosial-imperialisme - men hele den vestlige eksplisitte og implisitte kultureksport? Siden alt dette er fenomener som inntreffer akkurat nå, ansees vårt prosjekt for å kunne hente næring, både empirisk og teoretisk, fra global samtidshistorie.

B KUNNSKAPSINTERESSEN BAK PROSJEKTET

"Given the course which historical studies have taken in recent times and which must be continued in so far as history is to produce studies embodying thorough research and precise knowledge, there does exist the danger of losing sight of the universal, of the type of knowledge everyone desires."

(Leopold von Ranke, fragment fra 1860-årene, sitert etter Fritz Stern, The Varieties of History, pp. 61-62 (London 1970, 2nd ed.))

1. Underutviklingen av Den tredje verden.

Den konkrete interesse som har bestemt perspektivet for "Makro-historie og Den vestlige sivilisasjon", er opprinnelig Johan Galtungs erfaringer fra en rekke lengre opphold i Den tredje verden og fra samarbeid med ikke-vestlige forskere. Disse erfaringene og analysene av de moderne underutviklingsprosessene utkrystalliserte seg i "A Structural Theory of Imperialism", første gang offentliggjort i Journal of Peace Research, No. 3, 1971, senere trykt i flere antologier.

Begrepsmessig åpner "A Structural Theory" i høy grad for historisk analyse, og det er ikke bare intellektuelt fristende, men fremfor alt praktisk-politisk sentralt å lokalisere de historiske massiver av materiell og immateriell art som den nåværende økonomiske og kulturelle dominans hviler på.

Hovedaktøren i raseringen av lokale økonomiske og kulturelle strukturer i Den tredje verden er ikke noe enkelt land, men

det som for de aller fleste intellektuelle i u-land fremstår som Vesten eller Den vestlige sivilisasjon. Enkelte områder er i tur og orden blitt dominert av Portugal, Nederland, Storbritannia, USA - dominert på litt forskjellige måter, men med tilstrekkelig mange fellestrekk til at fellesbetegnelsen "vestlig" virker berettiget.

Vi skal i et eget avsnitt komme tilbake til begrepet om "det vestlige"; i denne sammenhengen må det bare fastslås at for enhver som mest mulig konsekvent ønsker å studere underutviklingsprosessene fra Den tredje verdens standpunkt, blir fellesbegreper om de vestlige inntrengere og deres samfunn naturlige og nødvendige.

I Norge derimot har fellesbegreper om "Vesten" og "Europa" tradisjonelt en tvetydig plass - av en rekke grunner, bl.a. den at betegnelsene ofte har vært brukt slagordmessig og politisk kontroversielt. Mange har ønsket å distansere seg fra den stormaktspolitikk som har betydd inntrenging og undertrykkelse utenfor Europa. Men også i Norge brukes disse betegnelsene i vitenskapelige, begrepsmessige sammenhenger - f.eks. når Ernst Sars definerer den historiske norske "Utakt" nettopp som en utakt i forhold til et bestemt europaisk utviklingsskjema. Likevel er det klart at historiske begreper om "Vesten" og "Europa" er vesentlig mindre dyrket i et lite land som Norge enn i stormakter som iallfall i visse perioder har sett seg selv som de fremste bærere nettopp av "Den vestlige sivilisasjon".

Vestens underutvikling av Den tredje verden kan studeres som en prosess som foregår i Den tredje verden, men den kan også studeres som strukturendringer innenfor Vesten selv - og fremdeles sett mest mulig utenfra, med Den tredje verdens øyne.

I begge tilfeller er det tale om studiet av historisk utvikling - underutvikling og, for Vestens vedkommende, grunnleggende former for overutvikling, f.eks. slik dette er

beskrevet i Johan Galtung, "Alternative Life Styles in Rich Countries": Development Dialogue, No 1, pp. 83-98, (Uppsala 1976).

Vi har valgt å sette i fokus den indre vestlige overutvikling, den lange utviklingshistorie som bringer vestlig kultur og økonomi over på stadig nye kontinenter, og som dynamisk og brutalt gir hegemoni til det vestlig-kapitalistiske "verdenssystem" - slik begrepet er definert hos Immanuel Wallerstein, The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century. (New York og London 1974).

I debatten om utvikling har etter hvert de økonomiske aspektene blitt dominerende. Dette uttrykkes direkte i det nye slagord, politiske tema og forskningstema: "Ny Økonomisk Verdensordning". I denne situasjonen er det mer enn noen gang betydningsfullt å betone underutviklingens historiske karakter: Ved siden av det nåtidige økonomiske bytteforhold er underutvikling en inngrodd tradisjon, der tidligere så vel økonomiske som sosiale strukturer har festnet seg som massiv historie, som en del av kulturen.

Overalt hvor det er tale om politisk bevisstgjøring og mobilisering for å endre eller avskaffe underutviklingens strukturer i Den tredje verden, er det derfor nødvendig med et bredt historisk-kulturelt perspektiv. Dette har spesiell aktualitet nå da dominansforhold i synkende grad opprettholdes ved direkte maktinngrep og i stigende grad ved teknologisk og økonomisk avhengighet. Om hvordan vestlig kultur og sosialstruktur inngår som ikke-økonomiske aspekter ved overføring av teknologi til u-land, har Johan Galtung skrevet i "Development, Ecology and Technology", laget på oppdrag av UNCTAD-Sekretariatet, Geneve, (1976). Et tilsvarende perspektiv er lagt til grunn for studien "Culture, Social Structure, and Mental Disease", laget på oppdrag av WHO (1976).

En lengre tids samarbeid med ledende representanter for

flere FN-organisasjoner - ILO, UNESCO, WHO, UNCTAD, - har styrket overbevisningen om at det blir stadig større behov for å få studert hvordan vestlig kosmologi, sosial struktur og livsstil så å si kommer inn gjennom bakveier og sideveier, og da ikke minst gjennom teknologi. Men slike studier forutsetter klareste mulige begreper om hva som nettopp er Vesten og vestlig. I denne sammenhengen er "tysk" eller "amerikansk" eller "norsk" underordnede begreper. Vår bestemte erkjennelsesinteresse her peker ut Den vestlige sivilisasjon som objekt for historisk-spesifikk undersøkelse.

I første omgang går vi altså ikke ut fra hva som i og for seg er teori-vitenskaplig interessant eller metodologisk nærliggende, men hva vi oppfatter som en i vid forstand samfunnsmessig viktig erkjennelsesoppgave i den internasjonale debatten om utvikling/underutvikling.

Men åpenbart knytter det seg store vanskeligheter til en slik oppgave så lenge nesten all historisk-sosiologisk forskning skjer innenfor nasjonale organisasjonsrammer og hovedsakelig med et nasjonalt publikum i sikte. Innenfor en slik forskningstradisjon blir nasjonen et hovedobjekt for studium, mens forhold som gjelder sivilisasjonen ofte blir naturlig behandlet som om det var et rent nasjonsproblem, - eller overlatt til common sense eller neglisjert.

Å tematisere sivilisasjonsaspekter vil med andre ord si å dyrke opp forskningsemner, teorier og metoder som hittil har stått i utkanten av den vitenskapelige profesjonaliseringen. Den investeringsrisiko det for alle parter er å gå inn i en slik ny profesjonaliseringsoppgave, kan bare balanseres av forskningsemnets betydning. I dette avsnittet har vi pekt på emnets betydning for debatten om underutvikling. I de to neste avsnittene vil vi drøfte betydningen for debatten om Norges olje-aktualiserte internasjonale rolle

og betydningen for historisk kunnskapsformidling mer allment. Etter disse forsøkene på en drøftelse av forsknings-
emnets praktiske interesse og betydning vil vi senere gå
over på mulighetene til metodisk gjennomføring og teori-
dannelse.

2. Norges endrede internasjonale stilling: nye behov for
historisk selvforståelse.

Utformingen av de store historiske fortolkningskjema og
allmennhistoriske teorier har tradisjonelt foregått i
stormaktenes kosmopolitiske sentra. Det har vært en del av
enhver stormakts naturlige ambisjon å utvikle universal-
historiske perspektiver der vedkommende stormakt selv
spiller en prominent rolle. Like naturlig har det for
forskningsmiljøet i et lite land som Norge vært å avstå
fra slike fortolkningsforsøk - selv om f.eks. både Sars og
Koht har levert bidrag i universalhistorisk retning.

Til gjengjeld har vi en rekke gode forsøk på å inntolke
norsk historie i en større allmennhistorisk sammenheng,
men disse er ikke ment som noen erstatning for arbeider som
har allmennhistoriske tema som hovedobjekt.

Dette at allmennhistorie gjennomgående har vært utforsket
som noen få stormakters historie, blir i langden en
utilfredsstillende løsning: I en tid med stadig bredere
internasjonal kontakt er det all grunn til at de mindre
land også forskningsmessig (og ikke bare undervisnings-
messig) beskjeftiger seg med de store historiske prosesser
og strukturer som noe mer mangfoldig enn den vanlige
stormaktshistorien. Det dreier seg altså ikke bare om å
innpasse de mindre land som periferier, men også om å være
med på å prege den internasjonale forskerdiskusjons
begreper om allmennhistorie og hva som hører med i den.
Uten en slik systematisk deltakelse er vi med på å margi-
nalisere oss selv internasjonalt - samtidig som vi på
hjemmebane , overfor vårt eget nasjonale publikum, ikke

bidrar forskningsmessig til en aktiv reorientering av allmennhistoriske problemstillinger i retning av mer spesifikke norske kunnskapsbehov.

Den aktualisering av internasjonal integrasjon og kontakt som oljeutviklingen i Norge har skapt, har de siste årene også reist en rekke spørsmål om framtidig sosial og kulturell utvikling - om nasjonal identitet i vid forstand. Tradisjonelt har historisk kunnskap spilt stor rolle både når det gjelder å reflektere nasjonal identitet og når det gjelder å skape og opprettholde den.

Derfor aktualiserer oljeutviklingen også forskningspolitiske problemer for den historisk-sosiologiske forskningen: Vil den økende spenningen mellom nasjonalt og internasjonalt og spørsmålene om den nye nasjonale identitet forsterke bestemte kunnskapsbehov og historieinteresser som forskningen mer eller mindre systematisk bør rettes mot?

Det ligger utenfor denne sammenhengen å komme inn på hvordan den nye samfunnsmessige situasjonen i Norge eventuelt bør virke inn på diskusjonen om hva som er "viktig" og "relevant" forskning i norsk historie i dag. Derimot tror vi det her er all grunn til å betone betydningen av at den akselererende internasjonaliseringen av landets økonomi og politikk på lenger sikt vil måtte føre til dypere, mer eksistensielle og praktiske kunnskaps- og orienteringsbehov i retning av en internasjonalisert, "transnasjonal" historiefremstilling. Også for å komme disse behovene best mulig i møte kan det være grunn til å forsøke å bygge opp profesjonaliserte, hjemlige forskningsmiljøer med allmennhistoriske tema og teorier som hovedoppgave.

Når det gjelder deltakelsen i internasjonal forskerdebatt om allmennhistoriske problemstillinger, norsk medvirkning i å prege dens grunnbegreper og perspektiver, har Stein Rokkan vist veien. Ved siden av hans arbeider på andre

fronter har de historisk-sosiologiske studiene om nasjonalstatens framvekst ikke minst bidratt til å vekke betydelig utenlandsk forskerinteresse for de nordiske lands utvikling av sosialdemokratier av en bestemt type - som eksempel på at små land ikke bare fremtrer som uinteressante kopier. (For en nylig framstilling av hans hovedmodell, se "Dimensions of State Formation and Nation-Building: A Possible Paradigm for Research and Variations within Europe" i Charles Tilly (ed.), The Formation of National States in Western Europe (Princeton 1975).

Det hører også med i nærværende prosjekts ambisjoner å delta i internasjonal diskusjon om slike spørsmål, og et eget avsnitt nedenfor behandler de erfaringer som er gjort i denne sammenheng, og de planer om samarbeid, konferanser og utgivelser som foreligger fra vår side.

3. Historieformidling og popularisering.

I enhver vitenskap reiser den tiltakende spesialiseringen populariseringsproblemer. En måte å løse disse på er selvsagt å spesialisere populariseringsfunksjonen utenfor faget tilsvarende. En annen måte er å spesialisere generalistfunksjonen, de syntetiserende bestrebelsene, innenfor et fag eller tverrfaglig miljø. Syntese i denne forstand er noe annet enn summering av delene, av spesialisitetene. Det er en egen form for teoridannelse som går ut på å utforske mulighetene for allmennbegreper på grunnlag av resultatene fra mer konkrete enkeltstudier.

På alle slags nivåer av formidling - fra forskere imellom til den formidling som foregår i skolene - er det behov for egnede allmennbegreper som er mest mulig i pakt med den vitenskapelige erkjennelsen på enkeltområdene. I praksis eksisterer det nettopp her store misforhold: Mens det skjer en enorm produksjon av empiri-nær historisk-sosiologisk kunnskap, mangler det apparater til vitenskapelig å systematisere og syntetisere disse innsiktene, dvs.

frembringe nye allmennbegreper og mer adekvate referanserammer og fortolknings skjema for tilordning av de nye enkeltresultatene. Mest dramatisk iøynefallende slår denne mangelen ut i skolen, hvor en stor del av lærebøkernes innhold begynner å bli mer faglig ajour, men hvor deres foreldede disposisjonsskjema og forståelsesformer som regel stenger for virkelig innsikt (jfr. Erik Rudeng, "Historien må alltid skrives på nytt", Den Høgre Skolen, nr. 22/1971).

Det ligger i sakens natur at et prosjekt som tar selve sitt utgangspunkt i allmennbegreper som "Vesten" og "sivilisasjon" vil være sterkt opptatt av formidling på - og mellom - ulike faglige nivå. Problematisering av disse begrepene og undersøkelser av deres historisk-spesifikke innhold innebærer i seg selv omfattende syntetisering og regrupping av kunnskaper. Prosjektet vil være skolenært og populariseringsorientert på den måten at selve forskningsgjenstanden så å si er historielærebøkernes hovedtema.

Spesialisering i generalist- og syntetiseringsfunksjonen er avhengig av en egen teoriramme og terminologi, og kan like lite som annen forskerspesialisering formidles umiddelbart til ethvert kunnskapsnivå. Men foreløpig er det en antakelse at en mer systematisk beskjeftigelse på allmennbegrep-nivå vil vise seg mer produktiv for en allsidig formidling enn de mer utbredte spesialiseringsformene hvis forskningstema vanligvis er av en slik art at det ikke er naturlig å referere dem i skolens lærebøker overhodet.

Ved å gjøre de begivenhetsforløp og strukturer som er fremstilt i disse lærebøkene, til hovedtema vil vårt tverrfaglige prosjekt svare til den meget betydningsfulle organiserings- og forskningsoppgave som er beskrevet i konklusjonen i Innstilling fra komiteen til å utrede spørsmålet om et integrert samfunnsfag (Francis Sejersted-komiteén, Universitetet i Oslo 15.9.1975):

Komiteén mener at den nåværende fagstruktur ved Universitetet i Oslo gir et tilfredsstillende grunnlag for undervisningskompetanse i samfunnsfag i grunnskole og videregående skole.

På den annen side vil komiteén rent alment peke på at man innenfor den eksisterende ramme både kan og bør gjøre grunnlaget enda bedre. Ved også å ta hensyn til dette ved fremtidige justeringer av studieplanene for de enkelte fag og ved en videre utbygging av den tverrfaglige kontakt, vil man ytterligere kunne imøtekomme skolens behov. (Side 14.)

I forbindelse med utbyggingen av tverrfaglige prosjekter peker komiteén på:

den tendens til sammenfall av problemstillinger som i den senere tid har funnet sted innenfor samfunnsvitenskapene, og som har gitt en rekke disipliner en felles plattform. Sentrale spørsmål i denne forbindelse er f.eks. hvordan nye strukturer dannes, dvs. idéen om utvikling; likevekt, harmoni-og konflikttendenser i samfunnet. (Våre uthevelser)

Dette er nettopp disse spørsmål - utforsket på sivilisasjonsnivå og ikke på enkeltnasjonsnivå - som utgjør kjernen i nærværende tverrfaglige prosjekt. Et hovedpunkt er oppfattelsen av at de dominerende teorier om utvikling (underutvikling og overutvikling) selv må utforskes og forstås som historiske produkter av Den vestlige sivilisasjon, jfr. Idea of Progress-litteraturen, f.eks. Sidney Pollard, The Idea of Progress, (Harmondsworth 1971).

C BEGREPET OM MAKRO-HISTORIE; TRADISJONER I MAKRO-HISTORIE.

"Of all the approaches to history none has been less explored than that which we usually call world-history or universal or 'oecumenical' history. And yet there is probably no type of history which is closer to our present preoccupation or more nearly attuned to the world in which we live." (Geoffrey Barraclough, 'Universal History' i H.P.R. Finley, Approaches to History (London 1961)).

De tre avsnittene ovenfor har behandlet behovet for og betydningen av en bestemt form for historisk-sosiologisk,

syntetiserende kunnskap. Men spørsmålet er om denne ønskede form for kunnskap kan frembringes på en rimelig og vitenskapelig forsvarlig måte.

Svaret på dette spørsmålet vil vi her knytte til beskrivelsen av makro-historie - en faglig tilnæringsmåte som ikke bare forutsetter ønskeligheten av syntetisering, men også den praktisk-vitenskapelige, metodologiske mulighet for historisk makro-analyse og teori.

Siden det dreier seg om forskningstradisjoner som dels er lite dyrket og lite kjent i Norge, og dels sjelden satt i sammenheng med hverandre, vil vi gi et overblikk over ulike disipliner med klart makro-historisk tilsnitt.

Vi anvender da et begrep om 'makro-historie' som har følgende kjennetegn:

1. Tidsperspektiv: Århundrer og årtusener
2. Romperspektiv: Overnasjonalt, komparativt
3. Tverrfaglighet: Samordning av økonomiske, kulturelle og andre aspekter
4. Kildetilfang: Hovedsakelig trykt, vanlig tilgjengelig materiale, særlig andre forskeres foreliggende analyser og sammenfatninger

Et arbeid vil mer eller mindre falle inn under 'makro-historie' avhengig av hvor mange av disse kjennetegnene som er til stede. Når det gjelder kildetilfang, er det klart at det som står under dette punkt, langt fra er noen dyd, men en nødvendighet i de aller fleste tilfellene - hvis det overhodet skal være mulig å gjennomføre perspektivet i pkt. 1+3 ovenfor. Om kildekritikk på dette grunnlag, se s. 27-33. Klare eksempler på arbeider etter disse linjer er Rokkans allerede omtalte studier i nasjonsbygging; Barrington Moore, Jr., Social Origins of Dictatorship and Democracy, (Boston 1967); Mark Elvin, The Pattern of the Chinese Past, (Stanford 1973); Immanuel Wallerstein, The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century, (New York og London 1974),

Perry Anderson, Passages from Antiquity to Feudalism og Lineages of the Absolutist State (London 1974); Øyvind Østerud, Politics in Scandinavia. A Comparative Study of Rural Response to Economic Change, Ph.D-avh. (London School of Economics 1974).

Felles for disse arbeidene er at de har høstet bred anerkjennelse i forskjellige fagmiljøer, og at de baserer seg på omfattende bibliografiske studier med kritisk bruk av tilgjengelig trykt materiale. Ved å sammenfatte, analysere og viderefortolke en rekke andre forskeres grunnlagsmateriale har de på sine områder bidratt til å øke muligheten for faglig overblikk og for en bedre vekselvirkning mellom teoretiske referanserammer og empiriske studier.

Vi antar at det er korrekt å trekke den slutning at disse nylige arbeidene av makro-historisk karakter har vist at makro-historiske undersøkelser er vitenskapelig gjennomførbare - mulige - og at de dessuten kan være spesielt nyttige for videre tverrfaglig forskning. Vi oppfatter dette som en prinsipiell åpning for og legitimering av andre makro-historiske arbeider med tilsvarende metodologiske utfordringer og dilemmaer.

Enten disiplinen kalles "makro-historie", "allmennhistorie", "verdenshistorie" eller "universalhistorie", dreier det seg om forskningstradisjoner med lange og vidgrente røtter. Hensikten med det følgende er ikke å gi noe fullstendig riss av disse, men for sammenhengens skyld å peke ut enkelte hovedmomenter:

De vanligste assosiasjoner som en definisjon av 'makro-historie' gir, går i retning av Spengler og Toynbee og "spekulativ" historie". Siden sporene fra disse to i mange tilfelle skremmer, er det grunn til å minne om helt andre tradisjoner på området. Hvis vi ser bort fra de gamle arabiske og kinesiske verdenshistorikere og den kristne middelalders lærde tradisjon i historia universalis, og

følger Herbert Butterfields henvisning til 1700-tallets Göttingen-skole som den konstituerende for akademisk historie-vitenskap, er det slående at Göttingen-skolens leder, J.C. Gatterer, utformet sine grunnleggende retningslinjer for moderne kildekritikk i nær vekselvirkning med arbeidet på Handbuch der Universalgeschichte (1761). Tilsvarende gjelder for Ranke, Burckhardt, Lord Acton, Pirenne, Iorga, Marc Bloch, Lucien Febvre og andre sentrale bidragsytere til videreutviklingen av profesjonalisering av historie, men disses makro-historiske arbeider er som regel glidd inn i historievitenskapens mer anonyme understrømninger.

Siden hovedtyngden av akademisk historieforskning har beveget seg i andre retninger, har også selve spørsmålet om eksistensen av en egen makro-historisk forskningstradisjon og metodedannelse blitt diffust, og viktige merkesteiner som Karl Lamprechts Zur universalgeschichtlichen Methodenbildung (Leipzig 1909) blitt nærmest glemt.

Nesten sytti år etter at Lamprechts avhandling utkom, påpeker en av hans etterfølgere i lærestolen i Leipzig det samme: - "wie sehr sich die historisch-vergleichende Methode, trotz eines quantitativ imponierenden Litteraturangebots, noch in den Anfängen bewegt (die marxistische Historiographie nicht ausgenommen)..." (Manfred Kossok, 'Die Unabhängigkeitsrevolution Lateinamerikas als Gegenstand der historisch-vergleichende Methode', Wiss.Z.Karl-Marx-Univ. Leipzig, Ges.-u. Sprachwiss. R., 24. Jg. (1975) H.1. Jfr. også Manfred Kossok, og Walter Markov, 'Zur Methodologie der vergleichenden Revolutionsgeschichte der Neuzeit', i Kossok (Hg.), Studien zur vergleichenden Revolutionsgeschichte 1500-1917 (Berlin 1974); Th. Schieder, 'Möglichkeiten und Grenzen vergleichender Methoden in der Geschichtswissenschaft', Hist. Zeitschr., Bd. 200 (1965); P. Zagorin 'Prolegomena to the Comparative History of Revolutions in Early Modern Europe', Comp. St. in Soc. and Hist. Vol. 18 (1976) pp. 151-174.

Utenfor selve historiefaget spiller makro-historie tradisjonelt stor rolle i sosiologien og sosialantropologien under

navn av evolusjonsteori, som bl.a. gjennom Talcott Parsons seneste arbeider (f.eks. The System of Modern Societies (Englewood Cliffs, N.J. (1971)) igjen har erobret sentral plass ved mange universiteter. Max Weber-tradisjonens komparative form for historisk sosiologi faller også klart innenfor den definisjon vi har gitt av 'makro-historie'.

Studiene i nasjonsbygging er allerede nevnt. Et omfattende og nyttig kvantitativt-statistisk prosjekt her er det såkalte HIWED, som under ledelse av Peter Flora i Mannheim utforsker historiske indikatorer for Vest-Europa etter 1800. De mer eklektiske amerikanske skolene i modernization theory har representanter i alle samfunnsvitenskaper, og har for enkelte forskeres vedkommende, f.eks. R. Bendix, kommet med viktige bidrag også ut fra vårt perspektiv.

Innenfor idéhistorie har både studiene i sosial kosmologi (bl.a. Arthur Lovejoy-tradisjonen) og forskningen omkring framskrittsidéen (i Norge særlig representert ved Paulus Svendsen) en helt direkte tilknytning til makro-historie.

Den trolig mest diskuterte form for makro-historik utviklingsteori i dag er den marxistiske stadielæren, den tydeligste etterkommeren etter Opplysningstidens utbredte lære om de fire stadier. Om denne sier Ronald Meek i Social Science & the Ignoble Savage (Cambridge 1976):

"...we should look upon the four stages theory as the first great theoretical embodiment or crystallisation of a set of wider notions and attitudes - the law of unintended consequences, the idea of social science, the comparative method, the notion of techno-economic determinism, and the principle of cultural evolutionism. Whether these notions and attitudes can be developed and reapplied so as to yield a more satisfactory theory of the development of society than either the eighteenth-century pioneers or their nineteenth-century successors were able to provide, is perhaps the most important and controversial issue facing the social sciences today"

Vi slutter oss til professor Meeks formulering, og vil som avslutning på dette avsnittet, ved et utdrag fra en av prosjektets artikler, rette et bibliografisk søkelys mot de spesifikke forskningstradisjoner som to av våre egne grunnbegreper Vesten (vestlig) og sivilisasjon blir drøftet innenfor:

Both of these terms, - and especially the combination of the two, - 'Western' and 'civilization' - are highly controversial and often used for propaganda purposes. In our context the 'West' (the Occident, das Abendland) denotes, very traditionally, the cultural-geographical area which for centuries have been dominated by Christianity and which referred back to the common 'heritage' of the early Near Eastern history and especially the history of classical Mediterranean Antiquity; which means that i.a. large parts of the U.S.S.R. and the 'europeanized' America will normally be included. But "some Westerners are more Western than others": There are centers and peripheries with regard to 'westernness', and according to most definitions of 'westernness', it has been primarily represented by middle and upper class urban men in Western Europe and in the U.S. For some purposes, therefore, it is necessary to single out such special bearers, actors, of westernness and its global expansion.

But as both Oscar Halecki, The Limits and Divisions of European History (N.Y. 1950) and Immanuel Wallerstein, The Modern World System (N.Y. and London 1974), in very different ways have made abundantly clear, there is a basic unity of European history which includes Eastern Europeans as well. See also W.E. Mühlmann, 'Was ist europäische Kultur?' and Th. Kraus, 'Europa als geographischer Begriff', Kölner Zeitschrift f. Soziologie, 4 (1951/52). For a series of articles documenting strong East-West connections in Medieval Europe, see G. Barraclough (ed.), Eastern and Western Europe in the Middle Ages (London 1971).

After the rise of the U.S. the history of Europe was 'westernized' and the old concept of the 'Occident' entered its modern stage. More often than not, this meant the strengthening of the Atlantic unity to the detriment of East European perspectives. During the Cold War the exclusion of East European history from the general 'Western' history reached its ideological peak.

The process started with the extensive circulation of the English translation of GUIZOT's classic Histoire de la Civilisation en Europe, which by 1850 was used in half the U.S. colleges (cf. Ch.A. and M.R. Beard, The American Spirit vol. IV (N.Y.1942), p.93). After the First World War a distinct American tradition of college and university courses in 'Western civilization' was established, with H.E. Barnes, The History of Western Civilization, 2 vols. (N.Y. 1935) as the standard textbook. This tradition is discussed and bibliographically presented in H.E. BARNES' own A History of Historical Writing (N.Y. 1962). For an exceedingly ample display of the new products of this tradition, see the advertisement pages of The American Historical Review, Vol. 80, No.1 (February 1975). Some of these new books probably give the most scholarly up-to-date and complete short surveys of Western and World history which exist, and any critical bibliographical and political study must take this americanization of the 'Western civilization' scholarship into account. This process is very thoroughly criticized from an East German point of view in Alfred Loesdau, 'Atlantismus und Europaidee in der amerikanischen Geschichtsideologie', in id., Globalstrategie und Geschichtsideologie (Berlin 1974).

The study of civilization(s) - regardless the difficulties of geographical limits or hegemonies - is only one way of trying to come to terms with World history. In his magisterial editorial Einleitung of his Universalgeschichte (Köln 1974) Ernst SCHULIN gives an extensive critical presentation of the various schools and traditions of world-history research, to my knowledge the most complete presentation available. Similar useful historiographical discussions are to be found in: G. Barraclough, 'Universal History', in H.P.R. Finley (ed), Approaches to History (London 1961); C.E. Black, 'The Study of Modernization: A Bibliographical Essay', in id. The Dynamics of Modernization. A Study in Comparative History (N.Y., Evanston and London 1966); F. Engel-Janosi, 'Der Versuch einer Universalgeschichtsschreibung in der Neuzeit', in id. Die Wahrheit der Geschichte (München 1973); L. Gottschalk, 'Projects and Concepts of World History in the Twentieth Century', in Comité international des sciences historiques, Rapports 4. 12e Congrès International des sciences historiques (Wien 1965); Alfred Heuss, Zur Theorie der Weltgeschichte, F.G. Maier, 'Das Problem der Universität' in G. Schulz (ed.), Geschichte heute (Göttingen 1973); A.Randa (ed.) Mensch und Weltgeschichte (Stuttgart 1969); N. Steensgaard, 'Universal History for Our Time', The Journal of Modern History, Vol.45 (1973), pp.72-82; J.Vogt, Wege zum historischen Universum von Ranke bis Toynbee (Stuttgart 1961); F. Wagner, Der Historiker und die Weltgeschichte (Freiburg und München 1965); E. Weymar, 'Universalgeschichte I-II', Geschichte in Wissenschaft und Unterricht, 4-5 (1973); R.Wittram, 'Die Möglichkeit einer Weltgeschichte', in id., Das Interesse an der Geschichte (Göttingen 1968).

In most of these works the fallacy of treating civilizations like biological organisms or like independent, completely isolated units is dismissed. But very few of these authors feel that they can entirely dispense with concepts ^{of} civilization if they want to analyze historical phenomena which are shared by several states or several large ethnic groups and at the same

time process a very long-term character. As Fernand BAUDEL puts it:

"Realités de longue, d'inépuisable durée, les civilisations, sans fin réadaptées à leur destin, dépassent donc en longévité toutes les autres réalités collectives; elles les survivent."

(Ecrits sur l'Histoire (Paris 1967), p.303.)

For discussions of the very concept of 'civilization', see also: E. Durkheim and M. Mauss, 'Note sur la notion de civilisation', L'Année Sociologique, XII, 1913; Centre International de Synthèse, Civilisation: le mot et l'idée (Paris 1930); A.Kroeber and C. Kluckhohn, Culture: a Critical Review of Concepts and Definitions (Papers of the Peabody Museum of Harvard, 47, 1952); E.de Dampière, 'Note sur 'Culture' et 'Civilisation'', Comparative Studies in Society and History, vol.III (1961), pp.328-340; the introductory chapters of A. and M.R. Beard, The American Spirit, vol. IV (N.Y. 1942); F. Koneczny, On the Plurality of Civilizations (London 1962); P. Bagby, Culture and History (London 1958); A. Pelletier and J.J. Goblot, Matérialisme historique et histoire des civilisations (Paris 1969); N. Elias, Über den Progress der Zivilisation (Bern 1969).

Scholars using the concept of civilization as their main unit have been organized in the Société Internationale Pour les Études Comparantes des Civilisations (S.I.E.C.C.), initiated by the Austrian Specialist on VICO, TOYNBEE, and SOROKIN, Professor O.F. ANDERLE (Salzburg). The main publication of this society was The Problems of Civilizations. Report of the first synopsis conference of the S.I.E.C.C. Salzburg, 8-15 October, 1961 (The Hague, 1964). S.I.E.C.C. has later been succeeded by the International Society for the Comparative Study of Civilizations (I.S.C.S.C./US), headed by Professor B. NELSON of the Graduate Faculty of the New School for Social Research, New York.

D METODOLOGISKE UTFORDRINGER: EKSEMPLER FRA
KVANTITATIVE UNDERSØKELSER.

På et seminar i makro-historie i Dubrovnik i Jugoslavia våren 1976 etterlyste historikeren Immanuel Wallerstein arbeid med kvantitative data. Wallerstein mente ikke oppgaven var for ambisiøs, og sammenfattet sine erfaringer slik: "You need one year to collect data for one country, you need two years to collect data for them all". Det samme forhold mente han gjorde seg gjeldende mellom å samle data for det korte - mikro-historiske - og det lange - makro-historiske - formål.

I arbeidet med våre hypoteser trenger vi kvantitative data som kontroll. Vi trenger tidsserier på en rekke områder - demografi, mat, produksjon, transport osv. Vi trenger tidsserier over perioder så lange som århundrer. Da prosjektet har sivilisasjon som perspektiv, må det kvantitative materiale dekke et tilsvarende geografisk område.

Vet vi noe om tidsperioder som ligger flere hundre eller tusen år tilbake? Har vi overhodet noen data vi kan gjøre bruk av? Om man bare anerkjenner to muligheter: sikre og ingen data, kan det være vanskelig. Men stadig utgies spesialstudier med kvantitative beregninger som søker å utnytte hva man tross alt vet. Og det er fristende å utnytte spesialistenes arbeider, samle dem til makro-historiske data idet man erkjenner at kildegrunnlag som gir vage opplysninger om størrelse kan gi gode opplysninger om størrelsesorden.

Metodeproblemene kan samles i fem grupper. 1) Det problem, saksområde eller liknende som data skal belyse - som "handel" eller "folketall". 2) Overføringen av problemstillingen til konkrete, operasjonelle opplysninger om hvilke typer data man velger å samle. I enkelte tilfelle vil saksområde og data falle sammen - "folketall" er et eksempel.

3) "Produksjon" og estimering av data. Utnyttelse av ufullstendige data til å oppnå de opplysninger vi ønsker. 4) Kritikk av det innsamlede tallmateriale. 5) Tolkningen av data.

1) Problemområdene som skal belyses i makro-historie, stiller seg noe ulikt med hensyn på data-innsamling. På enkelte problemområder er det utviklet særdisipliner med kvantitativ orientering. Historisk demografi og klimaforskning kan tas som eksempler. De typer data man kommer til å samle, vil være gitt av fagdisiplinens orientering. Velger man problemområder som "jordbruksproduksjon", "nasjonalprodukt" eller "handel", vil det være mindre selvsagt hvilke typer data man skal satse på. Slik historisk materiale i praksis forefinnes, kan man ikke gå løs på problemet på samme måte som ved moderne materiale. Vi står overfor problemet at data mangler når det gjelder **anvendbare**, aggregerte størrelser, mens det forefinnes en mengde spredte opplysninger. Disse må imidlertid enten re-grupperes for vårt formål eller vi må plukke ut enkeltilfeller for illustrasjon.

2) For et makro-historisk formål vil problemområdet "handel" bety kvantitativ beskrivelse av handel i Europa over et tidsrom av flere hundre år. En slik beskrivelse kan bare skje ved indikasjoner - på samme måte som nettonasjonalprodukt per innbygger kan anvendes som mål for velferd. Men vi er nødt til å reformulere oppgaven slik at den tar hensyn til materialet: som kan være opplysninger for enkelte byer, enkelte år, enkelte varekategorier.

Vi har med vilje valgt et særlig vanskelig tilfelle. En kvantitativ beskrivelse på dette grunnlag kan bare gi den aller svakeste forestilling om størrelsesorden.

3) På noen problemområder vil opplysningene normalt forefinnes som tallserier over mange år, men bare for enkelte regioner. Dette reiser problemet om representativiteten og muligheten for å "produsere" estimater for helheten. I enkelte tilfelle kan dette synes uproblematisk. Det kan gjelde

transporthastighet. Et mer problematisk tilfelle er det hvis det synes rimelig å komme fram til aggregerte størrelser for Europa - som i tilfelle bergverksproduksjon.

Det kan være grunn til å peke på forbildene: A.H.M. Jones, "The Athens of Demosthenes", i Donald Kagan (ed.) Problems in Ancient History, (London og New York 1966) Augustus, (London 1970), The Late Roman Empire, (Oxford 1964), Fernand Braudel, "The Mediterranean Economy in the Sixteenth Century" i: Essays in European Economic History 1500 - 1800. ed: Peter Earle, (Oxford 1974), også i: The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philippe II, (London 1972, New York 1973, fransk original Paris 1949, 1966).

Her belyses historien ved kvantitative aspekter. Braudels analyse ser dessuten Middelhavsområdet under ett - idet det settes opp et økonomisk regnskap for området.

4) For alle data kreves en kritisk gjennomgåelse. Det er lite vi kan gjøre for å skaffe "sikre" data, men et valg må gjøres mellom motstridende opplysninger i form av varierende estimater.

Vi skal gjennomgå tilfellet med estimering av befolkningens størrelse som eksempel:

Folketallet er et eksempel på en lang tidsrekke. For å få et grep om andre størrelser er det nyttig å ha visse forestillinger om folketallet. For vårt formål er det tale om behov for en størrelsesorden, ikke om eksaktheten i en folketelling.

Det er flere måter å estimere folketal på, det eksisterer en spesiellitteratur om emnet, det eksisterer spesialister i historisk demografi. Vår tanke er å benytte deres verker som kilder for våre tall, idet vi prøver å vurdere mellom deres estimater. Mange demografer har beskjefteget seg med med befolkningens størrelse, teoretisk og ved

beregninger. Det later til å være behov for denne type opplysninger, deres tall siteres i større verker som The New Cambridge Modern History. Hollingsworth har tatt de metodologiske problemene opp. Hollingsworth: Historical Demography, (Opplysningene om folketall varierer fra mer til mindre sikre. Det beste er en fullstendig folketelling. Men man har delvise tellinger, skattetall, hærers størrelse, byenes størrelse og størrelsesfordeling. (Russell, Medieval Regions and their Cities) og ned til "intelligent guesses" basert på naturtilganger i området. Historisk demografi er en fagdisiplin der nytt materiale stadig skaffes til veie, der nye anslag over dyrkingsarealer samordnes med en økende mengde skrevne kilder.

Vi er interessert i begrunnede oppfatninger om befolkningens størrelse i europeiske land i tidligere århundrer. Innen disiplinen historisk demografi vil man raskt finne fram til endel standardverker: K.J. Beloch, Die Bevölkerung der griechisch-römischen Welt, (Leipzig 1886), J.C. Russell, "Late Ancient and Medieval Population" i: Transactions of the American Philosophical Society, (Philadelphia 1958), C.Clark, Population Growth and Land Use, London, Melbourne, Toronto 1968).

Av disse er Belochs og Russells arbeider basert på primærkilder, Clarks en vurdering av andres arbeider. Det er ellers befolkningshistorier for enkelte land; K.J. Beloch, Bevölkerungsgeschichte Italiens, (Berlin og Leipzig 1937-61).

Tar man for seg standardverkene i historisk demografi vil man finne kildegrunnlag, begrunnede oppfatninger, mulighet for valg mellom estimer. Disse verkene - de store oversiktene som dekkermange land og store perioder og med presentasjon av primærmateriale - vil naturligvis lett komme til å veie tyngre enn spesialstudier. Man har anledning til å følge deres framgangsmåter, man får mye data på ett sted.

Estimatene er ulike. Det er en tendens til at uenigheten blir større når man går tilbake til tiden før 1500. Opplysningene for denne tiden baseres på en serie av tellinger som gir opplysninger om antallet av en eller annen samtidig telleenhet: "skattebetalere", "husholdninger", "hus" eller "ildsteder". De representerer en form for husholdninger, men det er uenighet om konverteringen av disse enhetene til antallet mennesker. Russells estimer er lave, tallene går som regel fra hans og 50 - 100 % oppover for middelalderen og antikken. Men for vårt formål er opplysninger av arten "10 - 15 millioner mennesker" opplysninger vi mener å kunne trekke nytte av.

Man kan ta resultatene opp til nærmere vurdering. Både Beloch og Russell er f.eks. sentrale forskere innen sitt fag. De har demografiske interesser på en lang rekke felter. Vi må imidlertid merke oss at Belochs verk om oldtidens befolkningshistorie - som inneholder store mengder materiale - er utkommet i 1886. Russells estimer for middelalderen baserer seg på en begrunnet og dokumentert mening om størrelsesfordelingen og gjennomsnittsstørrelsen for middelalderens husholdninger.

Som forskere heller Beloch og Russell til minimumsestimater. I sin tid representerte Beloch reaksjonen mot mange forfatteres ukritiske estimer basert på antikke primærkilder. Beloch ønsket en sterkere konsentrasjon om befolknings-tallene som et eget fagområde og en vilje til kritisk drøftelse av tallene med hensyn på opplysningenes formål samt størrelse og naturgrunnlag i det område de refererte seg til.

5) Vi søker å vurdere tallseriene i lys av hverandre. Rekker for bybefolkning og produksjon kan stilles mot befolkning, - minimumsestimater for befolkning som er satt for lavt, vil kunne gi uventet stor prosentvis bybefolkning eller stor produksjon per innbygger. Da vi ofte er bedre underrettet om bybefolkningene, vil vi kunne sjekke våre befolkningsestimater - eventuelt våre forestillinger om urbanisering sgraden.

Som vi har nevnt, er ikke problemet bare å jakte på opplysninger om klart definerte parametre, det er behov for å administrere selve letingen etter tall - trekke nytte av verdifulle tall som ikke lar seg innordne i lange serier, kontrollere og administrere overfloden av tall og skjære ut det vi trenger.

To løsninger antydes av Fernand Braudel, i "The Mediterranean Economy in the Sixteenth Century" i Essays in European Economic History 1500-1800, ed. Peter Earle (Oxford 1974), en 'impresjonistisk' skisse og regnskap.

Med skisse menes å søke å skape et kvantitativt bilde av økonomien ved en rekke eksempler som dekker emnet i rom og tid, men uten estimering av totalstørrelser. Med regnskap menes en tall-skisse satt opp som et regnskap, uten å ville antyde noen eksakthet i stil med et nasjonalregnskap.

Er det mulig å oppnå noe kvantitativt bilde av økonomien, kan man sette opp et regnskap for større regioner århundrer tilbake i en tid med sparsomme opplysninger?

Med de enklest mulige metoder gjør Braudel nettopp det. Og nettopp i enkelheten ligger det fascinerende ved metoden. Selvsagt kan gode resultater også oppnås ved grundigere undersøkelser, men vi finner det stimulerende at perspektiver kan skapes - uten store datamasser - men med stor vekt på drøfting av opplysningene.

Som Braudel formulerer målsettingen: " ... to measure the Mediterranean, to construct a comprehensive, quantitative "modell" of its economy. "

Og "modellens" sterke begrensning: "An attempt on this scale will provide at best some indication of order of magnitude, the faintest of guide lines". (Vår uth.)

Det er et regnskap for en historisk periode: "... not any particular year or period but the sixteenth century in its entirety..."

Artikkelen med regnskapsmodellen ble offentliggjort første gang i 1949, og mye data er brakt fram etter det. Men vi har i noen grad oppnådd: "...to draw up a tentative balance sheet of the Mediterranean in the sixteenth century, ... in order... to determine the relative proportions and relationship between the different sectors of its activity, in short, to form a picture of the major structures of its material life:.."

"We shall fall short of our aim, it is clear, but the effort will be worthwhile in spite of the difficulties ahead,..."

Det er grunn til å bemerke at disse ordene ikke er de "fromme ønskene til en amatør", men oppfatningen til Middelhavsøkonomiens ledende historiker for denne perioden.

E PROSJEKTETS PRINSIPIELLE ARBEIDSOPPGAVER

Før vi går over til en kortfattet oversikt over arbeidsoppgavene til de enkelte medarbeiderne på prosjektet, vil vi nevne de generelle oppgavene:

1. Historiografisk

Kartlegge tradisjoner i makro-historie og derved bidra til disiplinens og prosjektets faglige selvforståelse. Drøfte makro-historiens arbeidsfelt og muligheter.

2. Metodologisk og teoretisk

Gjennomføre studier i makro-historiens metodeproblemer og teoridannelse.

3. Tematisk

Identifisere bestemte historiske og nåtidige problemer ("strukturer" og "prosesser") for makro-historisk analyse, og gjennomføre slike analyser.

4. Formidlingsmessig

Opprettholde en løpende debatt om makro-historiske teories og analysers betydning og kommunikasjonsbarhet overfor bestemte målgrupper. Tilrettelegge opplegg for popularisering utenfor vitenskapelige miljøer. Utveksle materiale med andre historisk-sosiologiske prosjekter i inn- og utland.

F MEDARBEIDERE OG FORSKNINGSPLANER

1. Johan Galtung, (cand.real. og mag.art., professor i konflikt- og fredsforskning) regner med i løpet av 1976 å få ferdig følgende arbeider som alle har karakter av å være avslutningen på denne første fireårs-fasen (1973-1976) og å gi grunnlaget for neste, og mer konkrete, fireårsfase:

- Social Cosmology and Western Civilization
- Structure, Transformation and Process: A View of History

- Marx, Weber, Sorokin and Toynbee: An Attempt at Synthesis

Disse arbeidene vil da samlet bli brukt i Galtung's bidrag til artikkelen "Trends in Western Civilization", kommisjonert for The New Cambridge Modern History, Companion Volume.

2. Erik Rudeng (B.A. Modern History (Oxford), norsk m.fag, idéhistorie g.fag). Tilknyttet prosjektet siden 1973, på heltid fra 1974. p.t. sivil tjenestepiktig fram til 1977. Utarbeider sammen med Jøhan Galtung et kommisjonert bidrag til The New Cambridge Modern History, Companion Volume.

"Trends in Western Civilization". Hans siste studie, "Patterns of Western History: 'Unity in Diversity'" er antatt til utgivelse av Immanuel Wallerstein i dennes prosjekterte historiske tidsskrift, utgitt av The Fernand Braudel Center for the Study of Economies, Historical Systems and Civilisations, (State University of New York - Bing Hamton). Rudeng vil i løpet av 1976/tidlig 1977 gjøre ferdig tre mindre oversiktsstudier:

- "Property Rights and the Western Economy"
- "Christianity, Time, and Western Dynamics"
- "Theories of the Early Modern Period"

Ved siden av å være hovedansvarlig for de generelle historiografiske oppgavene under D1 vil Rudeng hovedsakelig

For utforskingen av pkt. 1 vil det metodologiske forbildet være Wallersteins allerede omtale World-System, men med et helt annet tyngdepunkt på den nordlige periferis egenart og med en sterk betoning av ikke-økonomiske aspekter.

I sitt brev av 22.4.76 til prosjektet har Wallerstein åpnet for et samarbeid på dette og andre områder.

Wallerstein refererer selv til norske arbeider om norske forhold, og den videre oppgaven blir ikke minst å foreta en best mulig sammenfatning av nordiske studier om Norges periferi-avhengighet på ulike områder. Det dreier seg altså om en kritisk gjennomgåing og avveining av foreliggende relevante forskningsarbeider.

Den vitenskapelige hovedoppgaven ansees for å være pkt. 2 ovenfor. Utgangspunktet her er Annales-skolens begrep om mentalité collective og det konkrete forbildet nærmest Heinz Gollwitzer, Geschichte des weltpolitischen Denkens, I (Göttingen 1972). Det blir i hovedsak tale om tre typer av materiale:

1. Teorier om bevissthetsdannelse og mentalitet som historisk forskningsemne; mer spesielt nasjonalisme-litteraturen og litteraturen om utviklingen av nasjonale og andre etniske stereotyper.
2. Utvelgelse av et antall sentrale norske skrifter (1400-1900) hvor Norges forhold til Den vestlige sivilisasjon blir eksplisitt tematisert og drøftet. Det kanskje mest typiske eksempel: flere av Holbergs skrifter.
3. Utvelgelse av et antall sentrale skrifter fra den europeiske lærde litteratur som tematiserer det samme forholdet. (Eksempel: Grotius, Montesquieu). Eventuelt supplert med et utvalg reisedagbøker, norske og ikke-norske. Når det gjelder problemet vestlig sivilisasjon/sosiale grupper er det innledet et samarbeid med Peter Burke (Sussex) som lenge har arbeidet med European Popular Culture, derunder skandinavisk.

I flere henseender kan det være aktuelt å trekke sammenlikninger mellom Norge og Skottland, og i det hele tatt vil den økende litteraturen om the Celtic fringe og skotsk nasjonalisme være nyttig. En ledende representant for disse studier er Tom Nairn ved The Transnational Institute, Amsterdam, og prosjektet har fra tidligere av kontakt med ham.

Perspektivet Northern Peripheries vil i det planlagte arbeidet være uatskillelig fra Western Civilization, og forutsetter fortsatte studier i de fellesvestlige strukturendringene i historien og studier i teoretiseringen omkring disse. Tanken er at en mest mulig konsekvent gjennomføring av dette sivilisasjonsperspektivet på norsk historie vil kunne kaste inn enkelte nyanser i fortolkningen av denne, - samtidig som en sterkere betoning av periferiens egenart og rolle vil kunne bidra til et rikere og mindre stormaktsdominert begrep om 'Vestens sivilisasjon'.

3. Tore Heiestad (cand.mag., exam. oecon.)

Har vært tilknyttet prosjektet som studentassistent på deltid fra 1974, på heltid fra 1975.

Heiestad vil i løpet av 1976 avslutte studien "Nomads in History: Structures of Eurasian Migrations, 3000 BC to 1000 AD", og samarbeide med Erik Rudeng om fullføringen av "Theories on the Early Modern Period".

Hans hovedarbeid er knyttet til serien "Longitudinal Tendencies", som det metodologisk er gjort rede for under avsnitt D. Denne serien av studier vil fortsette og bli utbygd til å omfatte nye områder. En spesiell vekt vil bli lagt på studien "Aspects of the Division of Labour in Europe, 1300-1750".

Studien vil gi en oversikt over generelle teorier om arbeidsdelingens rolle i vestlig historie, og på det grunnlag søke å få fram et bredt kvantitativt materiale til å belyse denne prosessen på bestemte områder.

De viktigste hjelpemidlene for dette arbeidet vil være angivelsene om jobbstruktur og rollespesialisering i gamle ordbøker (yrkesfortegnelser), leksika (mest systematisk i den store franske Encyclopédie), håndbøker som Agricolas De re metallica - og særlig håndbøker for jordbruksdrift og endelig bransjemessige studier som er så konkrete at tallmessig materiale om arbeidsdelingens utvikling kan trekkes ut (f.eks. utviklingen innen bergverk).

Spenningen mellom disse kvantitativt orienterte undersøkelser og interessen for sosial kosmologi er en drivkraft bak hele prosjektet.

4. Håkon Stang (cand.mag., hjelpelærer i arabisk)

Har vært tilknyttet prosjektet på deltid siden 1974. Hans arbeider samler seg på tre felter:

1. Komparative studier i Islam/Vestens sivilisasjon.

Arbeidet for å utvikle adekvate kategorier for slike sammenligninger og for å klargjøre det empiriske grunnlaget for dem vil fortsette.

2. Studium av arabiske middelalderkilder om Norge (hovedoppgave i historie).

3. Teori om tradisjoner i historisk materialisme og studiet av sivilisasjon: "Towards a New Historical Materialism".

Dette påbegynte arbeidet drøfter et hovedproblem i komparativ sivilisasjonshistorie: kulturtradisjoners avleiring i materiellstrukturer og - ut fra dette poenget - forholdet mellom materiellstrukturer og kulturtradisjon som noe mer enn "basis/overbygning".

5. Andre medarbeidere

Universitetsstipendiat Bernt Hagtvet, Institutt for statsvitenskap, har fulgt prosjektet siden 1973, og har lenge forberedt et arbeid om forholdet mellom tradisjon og ideologi i vestlig historie, derunder de intellektuelles spesielle rolle i Vesten.

Fumiko Nishimura, M.A., har påbegynt en studie om "Images of Japan in the West, Images of the West in Japan".

Ole Aabenhus, hovedfagsstudent (København), har siden 1975 samarbeidet med prosjektet med tanke på sammenlignende studier i kinesisk/vestlig kosmologi.

I tillegg til disse har vi kontakt med studenter og forskere (Arne Næss f. eks.) som ønsker å tre inn aktivt når vi eventuelt får midler til avlønning.

G INTERNASJONALT SAMARBEID

Makro-historie har tverrnasjonale prosesser og strukturer som forskningsgjenstand, og den må derfor også i samarbeidsbestrebelsene være sterkt internasjonalt orientert. I tillegg kommer det forhold som vi tidligere har berørt - at makro-historiske perspektiver tradisjonelt er best utviklet i land med egen stormaktsposisjon og kosmopolitisk aspirasjon.

En meget reell del av prosjektets arbeid går med til kontaktskapende og samarbeidsutbyggende bestrebelser i utlandet. Dette gjelder først og fremst Johan Galtungs arbeider. Et annet eksempel er Erik Rudengs intervjuer med ledende vesteuropeiske historikere (jfr. The State of Macro-history Today, i prosjektets skriftserie) og østeuropeiske historikere i 1974. Ellers har prosjektets medarbeidere siden 1974 deltatt i flere av de tverrfaglige seminarene ved Inter-University Centre i Dubrovnik

Nordisk. Den første nordiske makroanalyse-konferanse ble avholdt i Lund i dagene 27. - 29.april 1976, og ble organisert av Håkan Wiberg, Sven Tägil og Galtung. Konferansen viste at det allerede var et høyt interessenivå for makroanalyse, og spesielt da over tid, blant nordiske forskere, og det var enighet om at den Andre nordiske makroanalyse-konferanse skal holdes i Oslo juni 1977. Viktig i denne forbindelse er den støtte økonomisk som er kommet fra den Nordiske komitéen for internasjonal politikk, herunder freds- og konfliktforskning. Etter hvert håper vi å kunne innlede mer direkte samarbeid med forskergrupper i Norge og andre nordiske land.

Europeisk. Det er særlig miljøene i Tyskland, England og Frankrike vi har vært i kontakt med. Tyskerne har altså, gjennom Berghof Stiftung, ydet den nødvendige finansielle støtte til å starte dette prosjektet (DM 152.000 fra januar 1973, bevilgningen på DM 20.000 for 76 er den siste) og våre publikasjoner er gjenstand for stor interesse og vil bli tatt opp til nærmere diskusjon i nær fremtid, særlig i Frankfurt. Fra England kommer forespørselen om å skrive en større artikkel om makro-historie for Cambridge Modern History, et arbeid som ventes avsluttet i løpet av høsten 1976. Fra Frankrike foreligger en invitasjon til undertegnede om et lengre opphold i Maison des Sciences de l'Homme (for tiden er Immanuel Wallerstein der) for å ha nær kontakt med Annales-skolen og lære mest mulig av dem.

Galtungs opphold i Genève vil selvsagt også i stor grad bli anvendt til prosjektet - med den sentrale beliggenhet i Europa

er det spesielt lett å få kontakt med historikermiljøene i Spania-Portugal, Frankrike-Italia og Tyskland og Øst-Europa. De strukturalistiske synspunktene som er framhevet flere steder i prosjektet vil også gjøre kontakten med Levi-Strauss i Paris og Piagets miljø i Genève til en nødvendighet (i tillegg til Noam Chomsky ved MIT i Cambridge, Mass.)

Ikke-ennopeisk. Kontakten med islamsk, japansk og indisk forskning over vestlig historie inntar en sentral plass i bildet - av de mange grunner som er nevnt. For Islams vedkommende har særlig kontakten med egyptisk (professor Ismail-Sabri Abdalha, Cairo) og iransk forskningsmiljø vært viktig (spesielt i forskningen omkring sufisme som kontrastkultur). I Japan er det spesielt K. Hayashi (for tiden rektor ved Tokyo universitet) som har vært en nyttig kontakt til det japanske miljøet på dette punkt, og i India forskere ved Jawaharlal Nehru universitetet i New Delhi, (hvor Galtung var gjesteprofessor i 1971). I tillegg kommer da kontakten med sinologer, men dessverre (foreløpig) ikke i Kina.

Internasjonalt. Galtung er for tiden konsulent for UNCTAD og WHO og har begge steder anvendt hypotesene om et særegent vestlig kosmologimønster - for UNCTAD i et forsøk på å vise at dette utgjør en kode som er innebygget i vestlig teknologi og som der med gjør teknologi-overføring til kultur-overføring; for WHO i et forsøk på å utvikle en metode for å "måle" i hvor stor grad vestlig kulturpress spiller en rolle i forbindelse med schizofreni, formidlet gjennom industrialiseringsprosessen. WHO mener å ha belegg for en påstand om at schizofreni ledsager industrialiseringsprosessen, både i tid og rom (sammen med en del andre patologiske tilstander), og Galtung er da blitt konsulent på den delen av dette prosjektet hvor karakteristikk av dyp-kultur og sosial struktur spiller en vesentlig rolle. Prosjektet er finansiert av NIMH i Washington for omlag 2.2 millioner dollar.

Galtung la fram kosmologi-prosjektet ved en konferanse i UNESCO 3.-6- mai i 76, arrangert av Department of Philosophy for en forsamling av ca. 40 forskere og "kulturpersonligheter" fra alle deler av verden (unntatt Kina). Som et resultat av dette vedtok man å anmode UNESCO om å starte et større prosjekt,

internasjonalt komparativt, om hvilken rolle kultur/sivilisasjon spiller for utvikling/fred. Det antas at vårt prosjekt vil kunne bli nært knyttet til dette arbeidet, og det gjelder også et annet større program for "developpement culturel" ved UNESCO. En forutsetning fra vår side vil være at det kan få det samme presisjonsnivå som prosjektene for UNCTAD og WHO -- UNESCO opererer ofte på et intellektuelt noe tilfeldigere plan (til tross for at det er UNESCO som har den beste adgang til ekspertise på dette området).

Ved Inter-University Centre i Dubrovnik ble det i dagene 12.-16. april i år holdt et kollokvium over makro-historie med Immanuel Wallerstein som innleder og meget omfattende og utbytterik diskusjon, hvor det ble anledning til å kontrastere vår angrepsmåte - med vekt på strukturer som er felles for materielle og immaterielle forhold - med hans konsekvent gjennomførte marxistiske metodikk - med særlig vekt på markedsdannelsens og profitttrattens utvikling. Etter vårt skjønn er slike perspektiver snarere gjensidig utfyllende enn gjensidig utelukkende.

Det må også nevnes at en gruppe som synes å være spesielt interessert i denne form for forskning, er teologer - vel fordi så meget av forsøkene på å karakterisere vestlig kosmologi nødvendigvis må være knyttet til kristendom-analyse. Særlig har teologene Johannes Aagaard i Århus og Heinrich Ott (Karl Barths etterfølger) i Basel vært meget nyttige, begge har lovet å tjene som konsulenter innenfor dette viktige felt.

H UTGIVELSER INNENFOR PROSJEKTET

- 1 Johan Galtung On Macro-history and Western Civilization
- 2 Erik Rudeng Concepts of Western Pluralism
- 3 Tore Heiestad Some longitudinal tendencies
- 4 Erik Rudeng The State of Macro-history today
Reflections after interviews with fifteen
west-european historians
- 5 Jon Elster Leibniz and the Development of Economic
Rationality
- 6 Tore Heiestad Some longitudinal tendencies II
- 7 Håkon Stang Westernness and Islam
- 8 Erik Rudeng Patterns of Western Civilization: "Unity in
Diversity"
- 9 Johan Galtung, Makro-historie og Den vestlige sivilisasjon;
Erik Rudeng og presentasjon av et forskningsprogram
Tore Heiestad

Utenfor nummer:

- Johan Galtung og Fumiko Nishimura Kan vi lære av kineserne? En bok om Kina og kineserne og om den vestlige sivilisasjon, Oslo 1976
- Erik Rudeng "Krise for mannen, krise for kapitalismen", i: Arnstein Bjørkely m.fl. En bok om menn, Oslo 1976
- Erik Rudeng "Barn og foreldre i historien", i: Kontrast nr. , august 1976